

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ ÁLTAL AKKREDITÁLT NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNY

Az alapvető jogok biztosának
mint nemzeti megelőző mechanizmusnak

JELENTÉSE

az AJB-2456/2020. számú ügyben
a Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet látogatásával
összefüggésben

*Előadók: dr. Sárközy István
dr. Izsó Krisztina*

Érintett szerv:

- Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet

2020.

**Az alapvető jogok biztosa mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus
Jelentése
az AJB-2456/2020. számú ügyben**

Előadó: dr. Sárközy István

Összefoglaló

A nemzeti megelőző mechanizmus és két munkatársa 2020. április 16-án a Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetbe (a továbbiakban: Intézet) látogatott.

A koronavírus-járvány okozta kockázatok miatt a látogatás – a nemzeti megelőző mechanizmus általános gyakorlatától eltérően – előzetes bejelentést követően történt.

A helyszíni vizsgálat fókuszpontjában a járvány megelőzése érdekében tett intézkedések és a fogvatartottak látogatófogadását kiváltó kapcsolattartási módok álltak.

A vizsgálat számba vette a személyi állomány és a fogvatartottak számára biztosított védőfelszerelések és személyes higiénié körülményeit.

Az Intézet parancsnoka ismertette a koronavírus intézetbe történő bejutásának megakadályozására és az esetleges fertőzések kezelésére felkészülésre vonatkozó intézkedési tervet. A látogatócsoport tagjai interjúkat készítettek a fogvatartottakkal és a személyi állomány tagjaival.

A fogvatartottak közül szinte mindenki élt a veszélyhelyzetben elrendelt látogatási tilalom miatt bevezetett Skype-hívás lehetőségével, vagy telefonon tartotta a kapcsolatot a hozzátartozóival. Az egyik parancsnoki rendelkezés a Skype-hívás lehetőségétől fosztotta meg azt a fogvatartottat, aki „nem kívánatos cselekményt” követett el. A rendelkezés miatt széleskörű értelmezésre lehetőséget adó megfogalmazás veszélyeztette a kapcsolattartáshoz való jog érvényesülését.

A Skype-hívás lehetőségét a fogvatartottak nagyra értékelték. A kedvező tapasztalatokra figyelemmel célszerű lenne, hogy a BVOP továbbra is biztosítsa ezt a kapcsolattartási formát.

1. Az eljárás megindulása

Magyarországon a 2011. évi CXLI. törvény hirdette ki az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése által 2002. december 18-án elfogadott, a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvét (a továbbiakban: Jegyzőkönyv). A Jegyzőkönyv 1. cikke szerint, annak célja egy olyan rendszer létrehozása, amelyben független nemzetközi és nemzeti testületek – a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése céljából – olyan helyszínekre látogatnak el rendszeresen, ahol embereket fosztanak meg a szabadságuktól.

A Jegyzőkönyv 3. cikke alapján minden részes állam belföldi szinten létrehoz, kijelöl vagy fenntart egy vagy több látogató testületet (nemzeti megelőző mechanizmus, a továbbiakban: NMM) a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megakadályozása érdekében.

A Jegyzőkönyv 4. cikke értelmében minden részes állam köteles lehetővé tenni a látogatásokat a joghatósága és ellenőrzése alatt álló bármely helyen, ahol az embereket valamely állami hatóság utasítására, kezdeményezésére, hozzájárulásával vagy elfogadásával megfosztják vagy megfoszthatják személyes szabadságuktól (fogvatartási helyek). Az NMM látogatásainak célja az, hogy szükség esetén megerősítsék az említett személyek védelmét a

kínzással és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmóddal vagy büntetésekkel szemben.

Magyarországon 2015. január 1-jétől nemzeti megelőző mechanizmusként az alapvető jogok biztosa jár el, aki a feladatának teljesítése során a fogvatartási helyeken a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot beadvány és alapvető joggal összefüggő visszasság hiányában is rendszeresen vizsgálja.¹

1.1. A látogatás helyszínének kiválasztása

A Kormány az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében Magyarország egész területére veszélyhelyzetet hirdetett ki² és kijárási korlátozást vezetett be³.

A kijárási korlátozásról szóló 71/2020. Korm. rendelet (a továbbiakban: kijárási korlátozásról szóló Kr.) 1. § (1) bekezdése értelmében mindenki köteles más emberekkel a szociális érintkezést – a közös háztartásban élők kivételével – a lehető legkisebb mértékűre korlátozni. A kijárási korlátozásról szóló Kr. 3. §-a szerint a lakóhely, a tartózkodási hely, illetve a magánlakás elhagyására csak a rendeletben meghatározott alapos indokkal kerülhetett sor.

A Kormány 2020. április 5-én kihirdetett rendelete⁴ értelmében a rendelet hatálybalépésétől nem voltak engedélyezhetők a bv. intézet elhagyásával járó kapcsolattartási formák és a rendkívüli eltávozások. A 3. § (7) bekezdés b) pontja alapján egy vagy több bv. intézet tekintetében a látogató fogadása korlátozható volt, ha a járványügyi rendelkezések megtartása másként nem volt biztosítható.

A fenti rendelkezések miatt a fogvatartottak nem hagyhatták el a bv. intézetet és látogatót sem fogadhattak.

A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmának érvényesítésétől a nemzet létét fenyegető különleges körülmények vagy szükségállapot/veszélyhelyzet esetén sem lehet eltérni⁵.

A Kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzési albizottság (a továbbiakban: SPT) 2020. április 7-én a koronavírus-járvánnyal (COVID-19) összefüggő tanácsai⁶ (a továbbiakban: SPT Tanácsok) szerint a szabadságuktól megfosztott emberek különösen sérülékeny csoportot képeznek, egyrészt a fogvatartásuk természetéből fakadóan, másrészt kevesebb lehetőségük van a koronavírussal szembeni megelőző intézkedések megtételére⁷.

Az SPT a Tanácsok 6. pontja szerint a nemzeti megelőző mechanizmusok szabadon határozhatják meg, hogy a járványhelyzet okozta kihívásokra milyen módon reagálnak, szem előtt tartva a vonatkozó nemzeti jogszabályok rendelkezéseit. A testület ugyanakkor kiemelte⁸, hogy a közegészségügyi intézkedések miatti korlátozások növelhetik a rossz bánásmód

¹ Lásd az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény 39/A. §-át, valamint a 39/B. § (1) bekezdését.

² 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet veszélyhelyzet kihirdetéséről.

³ 71/2020. (III. 27.) Korm. rendelet a kijárási korlátozásról.

⁴ Ld. a veszélyhelyzet kihirdetésével összefüggésben egyes büntetés-végrehajtási szabályok módosításáról szóló 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet 3. § (6) bekezdését.

⁵ Ld. a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény kihirdetéséről szóló 1988. évi 3. törvényerejű rendelet 2. cikk 2. pontját és az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről szóló 1976. évi 8. törvényerejű rendelet 4. és 7. cikkét.

⁶ Advice of the Subcommittee to States parties and national preventive mechanisms relating to the coronavirus disease (COVID-19) pandemic. CAT/OP/10. <https://undocs.org/CAT/OP/10>

⁷ SPT Tanácsok 2. pont.

⁸ SPT Tanácsok 7. pont.

kockázatát, de nem okozhatják a megelőző jellegű látogatások szünetelését. **Az SPT szerint a nemzeti megelőző mechanizmusoknak a koronavírus-járvány ideje alatt is gyakorolniuk kell a látogatással összefüggő hatáskörüket**⁹. A látogatások során figyelemmel kell lenni a „ne árts” alapelvre, azaz a látogatásokat úgy kell megszervezni, hogy azok ne jelentsenek veszélyt a fogvatartottak és az NMM munkatársainak egészségére¹⁰.

Miután a büntetés-végrehajtási intézetekben – sok esetben – zsúfoltan vannak elhelyezve a fogvatartottak, és köztük sokan közülük 65 év feletti, a koronavírus-fertőzés egy zárt közegben sokkal nagyobb veszélyt jelenhet, mint a bv. intézeteken kívül. A bv. intézeti zárt közegben kiemelt jelentőséggel bírnak a koronavírus-fertőzés megelőzésével összefüggő intézkedések. Ezeket a szempontokat, valamint az SPT Tanácsokat is szem előtt tartva esett az NMM választása a Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet vizsgálatára.

1.2. A nemzeti megelőző mechanizmus hatásköre

A Jegyzőkönyv 4. cikke értelmében fogvatartási helynek minősül bármely olyan hely, ahol az embereket valamely állami hatóság utasítására, kezdeményezésére, hozzájárulásával vagy elfogadásával megfosztják vagy megfoszthatják személyes szabadságuktól. Ugyanezen cikk 2. pontja szerint a szabadságelvonás mindennemű fogvatartást vagy bebörtönzést jelent, valamint egy személy elhelyezését olyan állami vagy magántulajdonú, őrizetbe vételi környezetben, amelyet az illető valamilyen bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasítására önként nem hagyhat el.

Az Intézet a Jegyzőkönyv 4. cikke szerinti fogvatartási helynek minősül, ezért az NMM vizsgálati hatásköre fennáll.

1.3. Az érintett alapvető jogok

- A kínzás, embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalma: „Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgátságban tartani.” [Alaptörvény III. cikk (1) bekezdés]
- A kapcsolattartáshoz való jog: „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák. A véleménynyilvánítás szabadsága és a gyülekezési jog gyakorlása nem járhat mások magán- és családi életének, valamint otthonának sérelmével.” [Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdés]

1.4. Az alkalmazott jogszabályok, állásfoglalások, iránymutatások

Nemzeti jogforrások

- Magyarország Alaptörvénye
- 2011. évi CXI. törvény az alapvető jogok biztosáról (a továbbiakban: Ajbt.)
- A kijárási korlátozásról szóló 71/2020. (III. 27.) Korm. rendelet
- A veszélyhelyzet kihirdetésével összefüggésben egyes büntetés-végrehajtási szabályok módosításáról szóló 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet

⁹ SPT Tanácsok 11. pont.

¹⁰ SPT Tanácsok 14. pont.

Nemzetközi források

- Advice of the Subcommittee to States parties and national preventive mechanisms relating to the coronavirus disease (COVID-19) pandemic. (CAT/OP/10)
- Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Európai Börtönszabályokról szóló Rec(2006)2 számú ajánlása (a továbbiakban: Európai Börtönszabályok)
- A Kínzást és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmódot vagy Büntetést Megelőzni Hivatott Európai Bizottság (a továbbiakban: CPT) 2. és 3. általános jelentése

1.5. A látogatás célja

A koronavírus-járványra tekintettel a látogatás fókuszpontja a következő szempontok ellenőrzésére terjedt ki:

- a járvány terjedésének megelőzésével kapcsolatban tett intézkedések,
- a megfelelő védőfelszerelés és személyes higiéné biztosítása a személyi állomány és a fogvatartottak számára,
- az egészségügyi és pszichológiai ellátás biztosítása a fogvatartottak és a dolgozók számára,
- a látogatófogadás hiányát kompenzáló kapcsolattartási lehetőségek biztosítása.

A koronavírus-járvány okozta veszélyhelyzet miatt a látogatás előre bejelentett volt. A látogatócsoport csak a legszükségesebb ideig tartózkodott az Intézet területén, hogy a legkisebbre szorítsa a fertőzésveszélyt.

1.6. A látogatás módszere

Az NMM látogatásainak célja a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódok vagy büntetések megelőzése.

Az Ajbt. 39/B. § (2) bekezdése értelmében a nemzeti megelőző mechanizmus – a 21. § (1) bekezdésében foglaltak mellett – a vizsgálata során adatokat, felvilágosítást és iratmásokat kérhet a vizsgált hatóságtól a fogvatartási helyek számáról és földrajzi helyéről, valamint a fogvatartási helyeken lévő, szabadságuktól megfosztott személyek számáról, a velük való bánásmódról és fogva tartásuk körülményeiről. Az Ajbt. 39/B. § (3) bekezdése szerint a helyszíni ellenőrzés során a nemzeti megelőző mechanizmus

- a fogvatartási helyekre és a vizsgált hatóság egyéb helyiségeibe korlátozás nélkül beléphet,
- a fogvatartási helyek számára és földrajzi helyére, valamint a fogvatartási helyeken lévő, szabadságuktól megfosztott személyek számára, a velük való bánásmódra és fogva tartásuk körülményeire vonatkozó összes iratba korlátozás nélkül betekinthes, azokról kivonatot és másolatot készíthet,
- a vizsgált hatóság munkatársát, és a szabadságától megfosztott személyt, valamint bármely ott tartózkodó személyt meghallgathat.

Az Intézet látogatása során a látogatócsoport tagjai a vezetőség tagjaival és a fogvatartottakkal interjúkat készítettek. Megtekintették az Intézet zárkájának állapotát, fényképfelvételeket készítettek és betekintettek a vonatkozó iratokba.

1.7. Szankció tilalma

A Jegyzőkönyv 21. cikke értelmében semmilyen hatóság és tisztviselő nem rendelhet el, nem alkalmazhat, nem engedélyezhet, és nem tűrhet el semmilyen személy vagy szervezet elleni szankciót, ha az illető a nemzeti megelőző mechanizmussal akár valós, akár hamis információkat közölt, és az adott személyt vagy szervezetet semmiféle más jellegű hátrány sem érheti.

A látogatás résztvevői: dr. Kozma Ákos, az alapvető jogok biztosa
dr. Sárközy István, jogász
dr. Izsó Krisztina, jogász

A látogatás időpontja: 2020. április 16.

2. Tényállás és megállapítások

2.1. Általános információk, létszámadatok

A 2019. február 22-én átadott Intézetben fogház és börtön fokozatú nagykorú férfi és női elítéltek voltak elhelyezve. Az Intézet megnyitásakor a személyi állomány létszáma 150 volt.

A 472 személy elhelyezésére alkalmas Intézetben a látogatás idején 510 fogvatartott (266 férfi, 244 nő) tartózkodott, a telítettség 108% volt. A zsúfoltság jövőbeli csökkentése érdekében az Intézetet egy 440 férőhelyes újabb részleggel bővítik, amelynek az építése folyamatban volt a látogatáskor.

A személyi állomány teljes engedélyezett létszáma 312, amelyből 231 álláshely volt betöltve. A biztonsági osztály 145 helyéből 16 nem volt betöltve. A büntetés-végrehajtási osztály 71 státuszából 9 nem volt betöltve. Az egészségügyi osztályon 2 szakorvosi és 2 szakápolói hely nem volt feltöltve.

2.2. Védőeszközök használata, az Intézet intézkedési terve

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának (a továbbiakban: BVOP) Operatív Törzse 2020. március 29-én útmutatót adott ki az egészségügyi védőeszközök használatához. Az útmutató szerint a COVID-19 fertőzések okán a büntetés-végrehajtási szervezet személyi állományának kiemelt feladata a vírusfertőzés megelőzése. A rendelkezésre álló védőeszközök kizárólag rendeltetésszerű használat mellett képesek a fertőződés valószínűségének a csökkentésére. Az útmutató ismerteti a védőfelszerelések típusait és a különböző eszközök rendeltetésszerű használatát.

A különböző szintű védelmi leírásokat az alábbi táblázat foglalja össze.

Védelmi szint	Leírás
0. fokú védelem	A 0. szint esetén sebészeti szájmaszkot kell alkalmazni védőeszközként.
I. fokú védelem	Az I. fok esetén sebészeti szájmaszkot és egyszer használatos latex gumikesztyűt kell alkalmazni védőeszközként.
II. fokú védelem	A II. fok esetén sebészeti szájmaszkot, két pár egyszer használatos latex gumikesztyűt, testet-fejet fedő védőruházatot kell alkalmazni védőfelszerelésként.
III. fokú védelem	A III. fokú védelem kizárólag egészségügyi dolgozók számára szükséges.

	Jelen esetben a védelem eszközei a II. fokú védelemhez képest az FFP 2/3 maszkok használatában térnek el. A III. fokú védelem a II. fokú védelem alkalmazási módjával megegyezik, különbség a felhasznált FFP 2/3 maszk alkalmazásában van.
--	---

Az Intézet parancsnoka a koronavírus Intézetbe történő bejutásának megakadályozására és az esetleges fertőzések kezelésére felkészülésre vonatkozó intézkedési tervet¹¹ (a továbbiakban: intézkedési terv) dolgozott ki, amelyben a megelőzés érdekében 30 napra elegendő mennyiségű bőr- és felületfertőtlenítő készítmény beszerzését írta elő.

A parancsnokhelyettes tájékoztatása szerint az Intézet megfelelő mennyiségű ellátmánnyal és védőfelszereléssel (maszk, védőruházat) rendelkezett. A védőfelszerelések beszerzése folyamatos volt.

2.3. Beléptetés és a fogvatartottak befogadása

Az Intézet beléptetési pontjain a személyi állomány tagjai érintésmentes hőmérőkkel mérték a személyek testhőmérsékletét. Ha a beléptetésre váró személy testhőmérséklete 38 °C feletti volt vagy a csekklistában rögzített tünetei felvetették a fertőzés gyanúját, a Nemzeti Népegészségügyi Központ (a továbbiakban: NNK) protokollja szerint kellett eljárni és az érintett belépését meg kellett tagadni¹².

Az Intézet területére belépni kívánó külső személyek (egyházi szervezetek munkatársai, védők, jogi képviselők stb.) belépése csak a csekklista felvételét követően, megfelelő egészségi állapot esetén volt lehetséges. Az egészségügyi vizsgálat elutasítása esetén a beléptetést meg kellett tagadni¹³.

Az Intézet a koronavírus-járvány alatt is fogadott be fogvatartottakat. Az országos körszállítás szünetelt, azonban regionális szállítások történtek. Ennek során a régióban azokat a fogvatartottakat szállították, akiket tárgyalásra vagy orvosi vizsgálatra jegyeztek elő.

Az önként bevonuló vagy elővezetett fogvatartottak testhőmérsékletét egy egészségügyi dolgozó mérte meg a kapunál és célzott kérdéseket tett fel nekik¹⁴. A kérdések arra vonatkoztak, hogy volt-e a környezetében koronavírusos beteg, járt-e orvosnál, milyen a közérzete, voltak-e olyan tünetei, amelyek koronavírus-fertőzésre utalhatnak.

Ha a kérdésekre adott válaszok alapján nem állt fenn koronavírus-fertőzés gyanúja, a nyilvántartóban folytatódott a befogadás és az általános szabályok szerinti orvosi vizsgálat. Az orvosi vizsgálat során – többek között – arról is tájékoznak, hogy milyen gyógyszereket szedett a fogvatartott.

A befogadást követően a fogvatartottakat 14 napra elkülönítették. A 72 órán belül befogadott fogvatartottak esetén lehetőség volt közös zárkában elhelyezni őket. Az elkülönítési időtartam végét a legutóbb behelyezett fogvatartott befogadásától kellett számítani¹⁵. Az elkülönítés során az egészségügyi dolgozók hőmérséklet-ellenőrzési naplót vezettek, és azt is figyelték, hogy felmerült-e bármilyen fertőzésre utaló tünet.

A fegyelmi részleg magánzárkáit az Intézet átalakította és egészségügyi elkülönítés céljára használta. TV készüléket helyeztek el a zárkákban, hogy az egészségügyi megfigyelés alatt álló fogvatartottak el tudják foglalni magukat nap közben.

A beléptetéssel és a fogvatartottak befogadásával kapcsolatban a vizsgálat nem állapított meg alapvető joggal összefüggő visszásságot.

¹¹ A koronavírussal kapcsolatos általános intézkedések a Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben. (iktatószám: 30548/524-12 1/2020.ált.)

¹² Intézkedési terv 15. pont.

¹³ Intézkedési terv 16. pont.

¹⁴ Intézkedési terv 45. pont.

¹⁵ Intézkedési terv 47. pont.

2.4. Intézkedés fertőzés gyanú esetén

Ha az Intézetben tartózkodó személyi állomány tagja vagy polgári személy esetében felmerült a koronavírus-fertőzés gyanúja, az elkülönítésről azonnal gondoskodni kellett¹⁶.

Ha valamelyik fogvatartott esetében felmerült a fertőzöttség gyanúja, azonnal el kellett különíteni és sebészi szájmászk viselésére kellett őt kötelezni. Az egészségügyi ellátó személyzet számára előírás volt, hogy kizárólag az előírt védőfelszerelésben folytathatta az elkülönítést követő ellátást. A bekövetkezett eseményről a parancsnokot haladéktalanul értesíteni kellett¹⁷.

Az egészségügyi személyzet végezte az elkülönített fogvatartott egészségügyi mintavételét. A vizsgálati mintát a legközelebbi laboratóriumba (NNK Budapest, DPC Budapest, SOTE Budapest, Debreceni Egyetem Debrecen, Szegedi Tudományegyetem Szeged, Pécsi Tudományegyetem Pécs) kellett szállítani. Az esetről értesíteni kellett a területileg illetékes népegészségügyi szakigazgatási szervet (Kormányhivatal, Népegészségügyi Osztály)¹⁸.

Az Intézet egészségügyi részlegének vezetője elmondta, hogy az Intézet dolgozóinál és a fogvatartottak körében nem volt koronavírus-fertőzésre utaló tünet, tesztet sem végeztek. Az Intézetet a látogatáskor 9 db koronavírus teszttel rendelkezett.

A fogvatartottak a nővéreknek jelezheték, ha valamilyen tünetük volt vagy rosszul érezték magukat, esetleg lázasak voltak. Ilyen jelzés esetén mindig lázat mértek, de a látogatás idejéig egy fogvatartott sem volt lázas. Az egészségügyi dolgozók gyógyszerosztáskor is megmérték a fogvatartottak testhőmérsékletét érintésmentes hőmérővel.

A fertőzés gyanús esetek jelentésével kapcsolatban a vizsgálat nem tárt fel alapvető joggal összefüggő visszásságra utaló körülményt.

2.5. Higiéniai intézkedések

Az Európai Börtön szabályok 19.1. pontja értelmében a bv. intézetek helyiségeit mindig tiszta állapotban kell tartani. A 19.6. pont szerint a bv. intézetnek biztosítani kell, hogy a fogvatartottak megkapják a szükséges tisztítószereket és -eszközöket.

A személyi állomány tagjai és a fogvatartottak kötelesek voltak a belépési pontokon elhelyezett érintésmentes kézfertőtlenítőket használni.

Az Intézet helyiségeit folyamatosan, legalább napi két alkalommal, dokumentáltan fertőtleníteni kellett. A személyi állomány és a fogvatartottak számára biztosítani kellett a napi többszöri higiénés kézmosás lehetőségét¹⁹.

A fogvatartottak elmondták, hogy a koronavírus terjedésének megelőzése érdekében a parancsnok elrendelte, hogy napi két alkalommal (8:30-kor és 15:30-kor) a fogvatartottaknak a kiosztott fertőtlenítő- és tisztítószerekkel ki kell takarítaniuk a zárkájukat. A napi többszöri higiénés kézmosás biztosítására az Intézet hetente 2 db szappant oszt ki. A fogvatartottak saját frottirtörölközőiket 2 naponta cserélték.

A körletek folyosóit naponta 2 alkalommal felmosták a fogvatartottak, amiről takarítási naplót vezettek.

A higiéniai intézkedésekkel kapcsolatban a vizsgálat nem állapított meg alapvető joggal összefüggő visszásságot.

¹⁶ Intézkedési terv 39. pont.

¹⁷ Intézkedési terv 40. pont.

¹⁸ Intézkedési terv 40. pont.

¹⁹ Intézkedési terv 1-4. pont.

2.6. A fogvatartottak tájékoztatása, a hangulatuk figyelemmel kísérése

Az Intézet a fogvatartottakat és hozzátartozóikat több módon is tájékoztatta a vírussal kapcsolatos intézkedésekről, veszélyekről és a kapcsolattartás formáiról. Az Intézet parancsnokhelyettese személyesen, dokumentált módon, kis létszámú csoportokban tájékoztatta a fogvatartottakat a rendkívüli házirend-módosításokról. A fogvatartottak és a hozzátartozók írásos formában is kaptak tájékoztatást. A tájékoztatást a faliújságokon és a zárláncú TV-rendszeren tették közzé²⁰.

A parancsnok felhívta a személyi állomány tagjainak figyelmét, hogy az időskorú (65 év feletti), egészségi vagy mentális állapotuk miatt veszélyeztetett fogvatartottakkal különös figyelemmel kell eljárni. A fogvatartottak hangulatát folyamatosan figyelemmel kellett kísérni, háromnaponta hangulatjelentést kellett készíteni²¹. Az Intézet a kiemelt foglalkozást igénylő, veszélyeztetett fogvatartottakról²² listát készített, amely hetente aktualizáltak a reintegrációs tisztek.

A fogvatartottak elmondták, hogy biztonságban érezték magukat az Intézetben, mivel megkapták a szükséges tájékoztatást. Egyikük úgy fogalmazott, hogy „biztonságosabb helyen érzi magát [az Intézetben], mint a családtagjai [az Intézetben kívül]”.

A fogvatartottak tájékoztatása kapcsán a vizsgálat nem állapított meg alapvető joggal összefüggő visszasságot.

2.7. Kapcsolattartás

A CPT 2. általános jelentésének²³ 51. pontja értelmében fontos, hogy a fogvatartottak jó kapcsolatot ápolhassanak a külvilággal. Biztosítani kell, hogy a fogvatartott kapcsolat tarthasson a családjával és a közeli barátaival. Elő kell segíteni a külvilággal fenntartott kapcsolatok ápolását, ezt csak számottevő biztonsági kockázat alapján vagy erőforrások hiánya miatt lehet korlátozni.

Az Európai Börtön szabályok 24.1. pontja szerint a fogvatartottak számára engedélyezni kell, hogy a lehető legnagyobb gyakorisággal érintkezzenek – levélben, telefonon vagy más kapcsolattartási módok révén – családjukkal, harmadik személyekkel és külső szervezetek képviselőivel, és hogy fogadhassák az említett személyeket.

A veszélyhelyzet kihirdetésére tekintettel nem volt szabad engedélyezni az Intézet ideiglenes elhagyásával járó kapcsolattartási formákat (látogatófogadás a bv. intézetben kívül, kimaradás, eltávozás).²⁴

Az egyik fogvatartott utoljára tavaly fogadott látogatót, egy másikat még a járványhelyzet előtt tudta meglátogatni a hozzátartozója. A látogatófogadás elmaradását az Intézet több módon próbálta kompenzálni: a legtöbb fogvatartott Skype-on és telefonon tartotta a kapcsolatot a hozzátartozóival.

A fogvatartottak telefonálási időtartamát 15 perccel megnövelte az Intézet. A fogvatartotti mobiltelefonnal nem rendelkezők számára – kérelmükre – havi 3x5 perc időtartamban az Intézet biztosította a telefonálás lehetőségét²⁵.

²⁰ Intézkedési terv 61. pont.

²¹ Intézkedési terv 60., 63. pont.

²² Öngyilkosságra utaló szándékú fogvatartottak, életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetést töltők, kiemelt figyelmet érdemlő fogvatartottak, a fogvatartott-társai által veszélyeztetett fogvatartottak, beilleszkedési és magatartással küzdő fogvatartottak, egyéni kezelési utasítás hatálya alatt állók.

²³ CPT/Inf (92) 3.

²⁴ Intézkedési terv 44. pont.

²⁵ Intézkedési terv 68. pont.

A fogvatartottak számára az Intézet minden nap biztosította a Skype-os kapcsolattartást²⁶. Az Intézet minden szintjén egy „Skype-szekrény” (az Intézetben összesen 4 db) állt a fogvatartottak rendelkezésére, a kisebb termetűek számára sámlit is biztosítottak. A Skype-os kapcsolattartás lehetőségével szinte mindegyik megkérdőjelezett fogvatartott élt.

Egy parancsnoki tájékoztató szerint az a fogvatartott kérelmezte a Skype-os kapcsolattartást, „aki betartja a bv. intézetben elvárt viselkedési normákat, együttműködéséről tanúbizonyságot tesz és a fejlődést mutató periódus zökkenőmentesen legalább három hónapig fennáll”. A tájékoztatás kitért arra is, „ha ezek a feltételek nem teljesülnek vagy időközben *nem kívánatos cselekményt* követ el a fogvatartott, akkor ismételten a meghirdetett időtartam szerinti próbaidőszakot kell megkezdenie”. A Skype beszélgetések során be kell tartani az érintkezési szabályokat. Ha a nevelő tiltott kapcsolattartást vagy információátadást észlelt, a kapcsolatot megszakította és fegyelmi lapot állított ki.

A Skype használathoz a fogvatartottnak ki kellett töltenie egy nyomtatványt. A Skype hívások megkezdése előtt a fogvatartott hozzátartozója érvényes arcképes igazolvánnyal igazolta személyazonosságát. Ha a reintegrációs tiszt megállapította a hozzátartozó személyazonosságát, megkezdődhetett a beszélgetés.

A Skype-olás ideje a fogvatartott magaviseletétől függően 15-25 percig terjedt, amit a büntetés-végrehajtási osztály vezetője határozott meg. A fegyelmi büntetéssel rendelkező fogvatartottaknak heti 15 perc, a jó magaviseletűeknek heti 25 perc Skype használat volt engedélyezett. A parancsnokhelyettes kiemelte, hogy a fogvatartottak körében a fegyelem és rend fenntartása rendkívül fontos feladat.

A járványhelyzet idején a látogatófogadás elmaradása miatt a Skype-hívások különösen fontosak voltak a fogvatartottak kapcsolattartási lehetőségei között.

Aggodalomra ad okot, hogy a parancsnoki rendelkezésben szereplő „nem kívánatos cselekmény” megfogalmazás indokolatlanul széleskörű értelmezést tesz lehetővé. További aggodalomra okot adó körülmény, hogy a kapcsolattartás feltételül szolgáló három hónapos „próbaidőszak” – a járványhelyzetre figyelemmel – szükségtelenül hosszú. Az említett körülmények eredményeként csökkenhet a fogvatartottak kapcsolattartásra fordítható ideje, ami veszélyezteti a kapcsolattartáshoz való jogot.

A fogvatartottaktól érkező visszajelzések alapján megállapítható, hogy a Skype-hívások bevezetése jelentősen megkönnyítette a fogvatartottak és a hozzátartozók közötti kapcsolattartást. Rendszeresen visszatérő fogvatartotti probléma a telefonhívások magas percdíja²⁷, amelyet kiválthat a Skype-os kapcsolattartás. A Skype-hívások kedvező tapasztalatait alapul véve indokolt lenne, hogy a BVOP a jövőben is biztosítaná a Skype-os kapcsolattartás lehetőségét.

A fogvatartottak a veszélyhelyzet időtartama alatt is küldhettek és fogadhattak leveleket. Az Intézetbe érkezett leveleket a személyzet egy lemezszekrénybe zárta, majd a beérkezést követő két munkanap – de legalább 40 óra – után osztotta ki a fogvatartottaknak²⁸. A csomagok kiosztására a beérkezésüket követő 72 óra után került sor²⁹.

A fogvatartottak elmondták, hogy a kiétkezést hetente biztosították számukra. A járványhelyzet miatt havi két alkalommal fogadhattak a webshop-felületről rendelt csomagot³⁰.

A megkérdőjelezett fogvatartottak telefonon vagy levélben kommunikáltak a jogi képviselőjükkel. Arra is volt lehetőség, hogy a fogvatartott és a jogi képviselője a fülkés beszélőben találkozzon. A fülkés beszélőben plaxi választotta el egymástól a védőt és a

²⁶ Ld. a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 53/2017. (VII. 10.) OP szakutasítását az internet alapú Skype telefonálásról.

²⁷ Ld. az NMM AJB-1424/2015., AJB-3865/2016., AJB-679/2017. és AJB-685/2017. számú jelentéseit.

²⁸ Intézkedési terv 13. pont.

²⁹ Intézkedési terv 14. pont.

³⁰ Intézkedési terv 69. pont.

fogvatartottat. A vírus terjedésének megakadályozása érdekében a beszélők plexinyílásai le voltak ragasztva.

A bv. ügyész a látogatást megelőzően tartott utolsó ellenőrzésekor a parancsnoki épületben tartózkodott, nem ment a fogvatartottak körletére. Ha egy fogvatartott fenntartotta az ügyésznek címzett meghallgatási kérelmét vagy panaszát, akkor a fülkés beszélőben történt az ügyészi meghallgatás.

A csomagok fogadásával és a fülkés beszélő kialakításával kapcsolatban a vizsgálat nem állapított meg alapvető joggal összefüggő visszásságot.

2.8. Szabadidős programok, oktatás, munkáltatás

Az Európai Börtön szabályok 27.6. pontja szerint a fogvatartottak számára sportolási lehetőséget, kulturális tevékenységeket kell biztosítani. A 28.1. pont alapján a bv. intézetnek törekednie kell arra, hogy valamennyi fogvatartott részére lehetőséget biztosítson az oktatási programokban való részvételre.

A fogvatartottak csoportos programjait (szabad levegőn tartózkodás, kiétkezés) a lehető legkisebb létszámban kellett végrehajtani. A fogvatartottak a húsvéti időszak alatt kvízzjátékon, rómi-, pókversenyen és gitároktatáson vehettek részt. A megkérdezett fogvatartottak szabadidejükben TV-t néztek, olvastak vagy varrtak.

A fogvatartottak napi egy órát sétálhattak a sétaudvaron. A láncokkal felosztott udvaron a fogvatartottak 1,5-2 méteres távolságot tudtak tartani egymás között. A kondicionálótermet térítésmentesen – egyidőben legfeljebb 5 fő – használhatták. A sporteszközöket használat után fertőtleníteni kellett³¹.

A nagyobb létszámú csoportos foglalkozások szüneteltek, a szakkörökön egyidőben legfeljebb 5 fogvatartott vehetett részt. A helyi lelkész kics csoportos foglalkozás keretében egyéni vallási foglalkozást, Bibliaórát és szentmisét tartott. A könyvtár használata és a könyvcsera a koronavírus-járvány ideje alatt szünetelt.

Az Intézetben távoktatás keretében folytatódott az alap- és középfokú oktatás a Pannon Oktatási Központ közreműködésével. A fogvatartottak az M5 TV-csatornán sugárzott digitális oktatási műsort nézhették 8:00-14:30-ig a körleten. A festő és beteggondozói szakképzések a vírusveszély miatt átmeneti időre szüneteltek.

A fogvatartottak az Intézet költségvetési munkáltatásában vehettek részt, illetve az Adorján-Text. Kft. varrodai és konfekcióipari részlegen dolgozhattak, ahol a látogatás idején egyszer használatos orvosi védőruhát állítottak elő. Az Intézet 2020. május 8-ától tervezte megkezdeni a védőmaszkgyártást.

A megkérdezett fogvatartottak a látogatás idején a varrodában vagy a kulturális körleten dolgoztak. Az iskola zárva volt a járvány miatt, ezért annak, aki ott takarított, átmenetileg nem volt munkája.

A fogvatartottak szabadidős programjai, oktatása és munkáltatása terén a vizsgálat nem tárt fel alapvető joggal összefüggő visszásságot.

2.9. Orvosi és pszichológiai ellátás

A CPT 3. általános jelentésének³² 34. pontja szerint a fogvatartottaknak biztosítani kell a lehetőséget, hogy fogvatartásuk során mindenkor lehetőségük legyen orvosi ellátáshoz jutni. Az egészségügyi ellátást úgy kell megszervezni, hogy indokolatlan késedelem nélkül képes legyen kielégíteni az orvos jutás iránti igényt. A 35. pont értelmében sürgősségi ellátás végett mindig kell ügyeletes orvosi jelenlét a bv. intézetben.

³¹ Intézkedési terv 72. pont.

³² CPT/Inf (93) 12.

Az Európai Börtön szabályok 41.1. és 41.2. pontjai alapján minden bv. intézetben legalább egy szakképzett orvosnak szolgálatot kell teljesítenie, és biztosítani kell, hogy sürgős esetekben azonnal rendelkezésre álljon.

Az Intézetben két – megbízási szerződéssel foglalkoztatott – orvos rendelt hétfőtől csütörtökig. Péntektől vasárnapig ügyeletet tartottak. Nőgyógyászati, fogorvosi szakrendelés és munkaköri alkalmassági vizsgálat heti egy alkalommal volt elérhető.

A fogvatartottak a folyosókon elhelyezett orvosi ládába dobhatták be a kérelmi lapjukat, ha orvoshoz akartak menni. A kérelmeket a reintegrációs tisztek minden este átnézték, kategorizálták és ez alapján határozták meg, hogy a fogvatartottak mikor és melyik orvosi rendelésre mehetnek.

Az Intézet a látogatás időpontjában nem rendelkezett főállású pszichológussal, azonban a szerződéses jogviszony alapján dolgozó pszichológus minden nap elérhető volt. Folyamatban volt egy további szerződéses pszichológus felvétele. A megkérdezett fogvatartottak közül néhány szerint a pszichológus elérhető és tudott is segíteni nekik, azonban voltak olyan fogvatartottak is, akik nem szokták felkeresni a pszichológust.

A fogvatartottak orvosi és pszichológiai ellátásával kapcsolatban a vizsgálat nem állapított meg alapvető joggal összefüggő visszásságot.

3. Összefoglaló

A nemzeti megelőző mechanizmus és két munkatársa 2020. április 16-án a Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézetbe látogatott.

A vizsgálat fókuszpontjában a járvány megelőzése érdekében tett intézkedések és a látogatófogadási tilalmat kiváltó kapcsolattartási módok álltak. A vizsgálat számba vette a személyi állomány és a fogvatartottak számára biztosított védőfelszerelések és személyes higiéné körülményeit. A látogatócsoport tagjai interjúkat készítettek a fogvatartottakkal és a személyi állomány tagjaival.

A fogvatartottak közül szinte mindenki élt a Skype-hívás lehetőségével, vagy telefonon tartotta a kapcsolatot a hozzátartozóival. Az oktatás és a hitélet sem szünetelt, a fogvatartottak kis létszámú csoportokban a szabadidejüket hasznosan tölthették. A napi egy óras szabad levegőn tartózkodást biztosították a fogvatartottak számára.

Egy parancsnoki rendelkezés szerint egy fogvatartott számára akkor engedélyezhető a Skype-hívás, ha három hónapig betartja a viselkedési normákat és együttműködő magatartást tanúsít. Ha „nem kívánatos cselekményt” követ el, a háromhónapos időszak újrakezdődött. A tág értelmezésre lehetőséget adó „nem kívánatos cselekmény” megfogalmazás veszélyeztette a kapcsolattartáshoz való jog érvényesülését.

A Skype-hívás lehetőségét a fogvatartottak nagyra értékelték. Hivatalomba rendszeresen érkezett a fogvatartottaktól panasz a telefonhívások magas percdíja miatt. A Skype-hívások kedvező tapasztalataira figyelemmel indokolt lenne, hogy a BVOP továbbra is biztosítaná ezt a kapcsolattartási formát.

4. Ajánlások

A látogatás megállapításaival összefüggésben az Ajbt. 31. § (1) bekezdése alapján *felkérem a büntetés-végrehajtási országos parancsnokát, hogy*

1. tegyen intézkedéseket annak érdekében, hogy a fogvatartotti Skype-hívások lehetősége a veszélyhelyzet megszűnését követően is elérhető legyen.

Az Ajbt. 32. § (1) bekezdése alapján *felkérem az Intézet parancsnokát, hogy*

2. vizsgálja felül és pontosítsa a parancsnoki rendelkezés azon mondatát, amely szerint a „nem kívánatos cselekményt” elkövető fogvatartottak esetében a Skype-hívások engedélyezését megelőző háromhónapos időszak újrakezdődik.

Budapest, 2020. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos

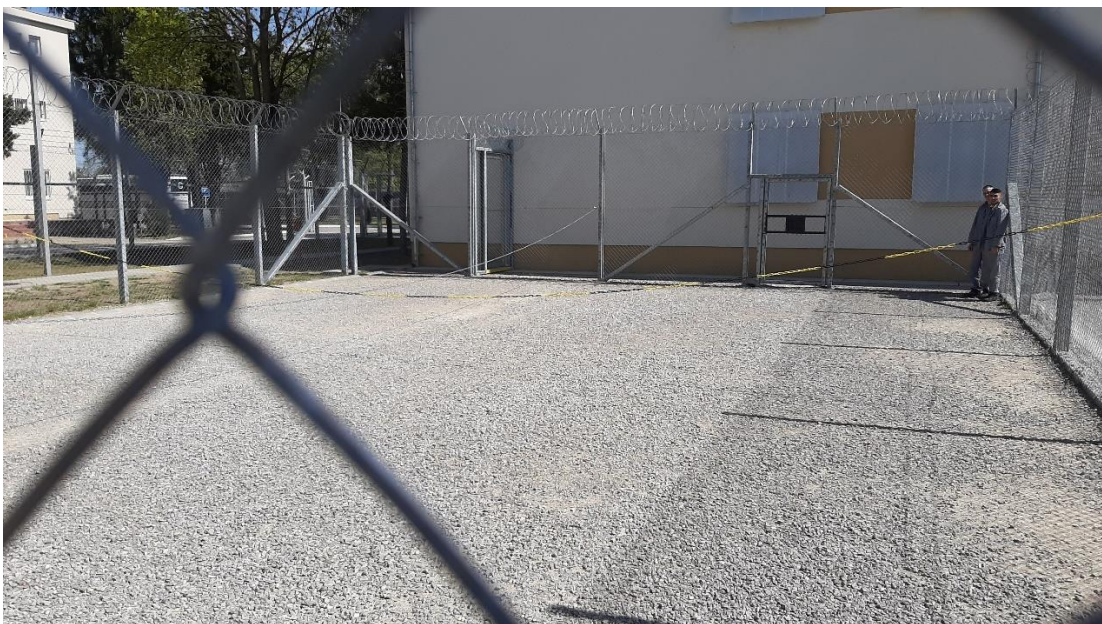
Melléklet

1. kép: érintés nélküli kézfertőtlenítő

2. kép: fülkés beszélő

3. kép: sétaudvar

4. kép: Skype szekrény fellépővel